

Egyetlen valódi irodalmi előzménye a népköltészet, a ballada. Balladás történeteket írt, néha még a ballada hangját, formáját is átvette játékos, de mégis komoly írói kísérletképpen. Tamási írásainak tárgya, a székely életforma, kezdezt a balladának. Csak székelyekről tudott írni, székely módra — ebben egyedülállót alkotott. Otthon van: könnyedén teremti meg alakjait, művei hangulatát s nem utolsó sorban csodálatos, teljesen egyéni nyelvezetét.

Féja a művet sikeresen magyarázza a környezetből. Így képes arra, hogy az életmű lehetőségeit és pozitívumait, ugyanakkor viszont hibáit és korlátait is feltárja. Hármast motivumot emel ki a művek során keresztül: azt, hogy Tamási a folklór világképét irodalmivá tudta emelni; hogy székely világát, ezt a zárt világot, különösségével együtt irodalmi közkinccsé tette; s hogy nyelvi varázsával lenyűgözi azt is, aki ellenérzéssel kezdi könyveinek olvasását.

Végig kíséri sikereit, elbizonytalanodását, kétségeit, újra-lendüléseit. Nem szobrot emel, hanem az embert mutatja meg. Nem felejtkezett meg arról sem, hogy Tamási művét a korabeli erdélyi irodalom áramába helyezze. Bár csak felvázolja az erdélyi irodalom mozgólódásait, csoportosulásait, hiszen ez a téma már külön tanulmány tárgya lenne.

A kitűnően felépített és végigvezetett életrajzot jól zárja le az összegező-elrendező végső és kiegészítőül jó szolgálatot tesznek a későbbi kutatásnak a mellékelt életrajzi adatok. Ez a gondnal felépített életrajz vagy még helyesebben életmű-rajz nem pótolja a későbbi nagyobb elemző monográfiát, azonban nélkülözhetetlen segítséget ad ad annak megszületéséhez: a barát, a kortárs közvetlen közelről megtett vallomásait. Ha értékelésnek egyes részleteivel lehet is vitatkozni, vagy Tamási életének egy-egy szakaszát kissé vázlatosabban tárgyalja is, a teljes utat helyesen látja, a mű lényegét helyesen méri. Ebből a távlatból (mikor ezeket a sorokat írom, éppen egy éve temették Tamási Áront) nem lehet még többet kívánni. A tudós-baráti kegyelet ezt a művet tette az egy éve halott író emlékművévé.

Sinka Erzsébet

Nagy írónk I. Segédkönyv az általános iskolai irodalomtanításhoz. Szerkesztette Lengyel Dénes. Írták: Balogh László, Beke Albert, Lengyel Dénes, Makay Gusztáv, Megyer Szabolcs. Bp. 1966. Tankönyvkiadó V. 303 l.

A kötet alcíméből nyilvánvaló, hogy szerzői előtt a pedagógiai szempont volt az elsődleges. Ugyanakkor nélkülözhetetlen iro-

dalomtörténeti nézőpontjainak értékelése is.

Az első fejezetben Lengyel Dénes bő példanyaggal tárgyalja a folklór néhány lényeges kérdését. Érdekesen kíséri nyomon a Beckó váráról szóló monda változásait Mednyánszky Alajos, Mikszáth, majd Benedek Elek tollán. (Vajon miért nem említi meg Kisfaludy Károly drámáját?) Feltűnő, hogy az irodalomtörténetben ma már nem használatos „kuruc kor” megjelölés szerepel (17.) és hogy a következő fejezetben a „kuruc költészetet” mint egységet kezeli a szerző. (Vö. Klaniczay, ItK 1962. 63. és Bóka — Pándi: A magyar irodalom története 1849-ig. Bp. 1964. 170.) — A Fazekas Mihály költészetét bemutató fejezetet (Balogh László) Makay Gusztáv dolgozata követi. Ez a gondosan megírt Csokonai-tanulmány lehetne talán a példa arra, hogyan lehet a tudomány és a didaktika szempontjait összeegyeztetni.

Megyer Szabolcs és Makay Gusztáv nyomon kíséri, hogyan alakul Kölcsy és Vörösmarty lantján a nemzet sorskérdései iránti aggodás és felelősségtudat a politikai-eseményeivel kapcsolatos állásfoglalás hatására és hogyan jut el e két költőnk osztálya bírálatáig. A *Zalán futásában* Makay a *nemesi nemzet költőjének* alkotását látja ugyan, de adós marad e felfogásból eredő gyakorlati következtetéssel: Vörösmarty a katonai éretnyök hangsúlyozásával a birtokos osztálynak akart kedvében járni, mivel „a vérel való adózás ősi hagyományát rendi kiváltságai erkölcsi jogalapjaként igyekezett elfogadtatni.” (A m. irod. története III. Szerk. Pándi Pál. Bp. 1965. 446—447.)

Beke Albert tanulmánya a kötet leghosszabb fejezete. A vitathatatlanul szép, alapos verselemzések mellett néhány részlettel kapcsolatban kifogások merülnek fel. A szerző nem követi nyomon kezdetből fogva Petőfi politikai fejlődésének és történetiségének kialakulásának útját: nem ír arról, hogy 44-ig a liberális patriotizmus álláspontját vallotta és nem szól a hegeli dialektika hatásáról. (A m. irod. története III., 769—771.) A *haziról* c. költeményt elemző részlet bevezető mondatának utalása pedig azt a téves képzetet keltheti, hogy Petőfi előtt csak Vörösmarty állította szembe a hajdani dicsőséget a sivár jelennel. Helytelennek tartjuk egy-egy költemény értékelésében a szuperlatívuszokat: a Petőfi — Arany levelezésben *legszebb* a *Levél Arany Jánoshoz* (184.), a *Falu végén kurta kocsmá* „a költő legtisztább műve” (188.).

Megyer Szabolcs kiemelkedő verselemzéseket magában foglaló Arany-tanulmányával kapcsolatban mindössze néhány apróbb észrevételünk van. Hiányoljuk a nemzeti irodalomról alkotott Arany-koncepciónak, valamint a népiességről vallott felfogásának kifejtését. A *Toldinak* szentelt lapot — a mű

jelentőségéhez képest s a lírai verselemzésekhez viszonyítva — kevésnek tartjuk; hasonlóan kis terjedelemben foglalkozik a *Buda halálával* (de kitűnően elemzi a csodaszarvasregét): az eposzból kiolvasható végzet — a hűn nép végzete és magának Etelének végzete — eredetének s a mű saját korához címzett tendenciájának megvilágításával adós maradt (a vezetők felelőssége a szabadságharc elvesztéséért, ráébresztés a germánsággal szemben való felvértezetlenségünkre). — A kötetzáró Jókai-tanulmány lényeglátó megállapításai mellett némi elfogultság nyomai fedezhetők fel: mintha szépítené a nagy mesemondó gyengeségét, elhallgatja politikai pálfordulásait és egykori forradalmi szereplésének későbbi megmásítási szándékát.

Csaknem az egész kötetre jellemző a forrásmegjelölés hiánya. A szerzők nem egyszer hivatkoznak versre (Fazekas: 52. Petőfi: 202., Arany: 209.) és prózára (144., 180., 189., 192., 197., 201., 223.), levélre (150.) és írói emlékezésre (248., 256., 263., 267., 294.) cím, keltezés és lelőhely nélkül, továbbá kritikusra (200.) és szakíróra (300.) közelebbi bibliográfiai adatok nélkül. Az utóbbira jó példa Miklós Róbert elemzése „A walesi bárdok”-ról, amelyet az Arany-fejzet kb.

három lap terjedelemben idéz anélkül, hogy a tanulmány címét akár a főszövegben, akár a csatolt irodalomjegyzékben feltüntetné (ugyanítt még további három alkalommal, Jókainál négy, Petőfinél nyolc esetben hiányoznak a szükséges adatok).

A kötet stílusa nem kifogásolható a Petőfi-tanulmány kivételével. (Ebben pl. ilyenfajta germanizmusok olvashatók: „ez a meseközelség . . . egy új szint alkot az éppenséggel nem mesei mozzanatokkal”, 165.; „A vers egy konkrét szemléletből indul ki”, 187.) A *sor* szó használata a mennyiség jelölésére orosz tükörszó; ezt négy helyen találtuk (pl. „egész sor betyárnótát írt”, 155.; „a ciklus ismét egy sor újabb hangulatot és érzésárnyalatot hoz felszínre Petőfi költői gazdagságából”, 174., valamint 169., 196.)

Végül még egy észrevétel: teljesen fölöslegesnek tartjuk ebben a kötetben a népköltészeti gyűjtés megszervezésére és módszereire vonatkozó tanácsokat: alig hihető, hogy egy-egy úttörőrs képes lenne a mesék magnetofonszalagon való gyűjtésére s a nyelvjárási sajátosságok lejegyzésére az Adattári Értesítőből idézett cikk útmutatása alapján (34–36.).

May István